

A FAJI KÉRDÉS ÉS A MAGYARSÁG.

A címben foglalt probléma aktualitása érthetővé teszi, hogy folyóiratunk közönségét tájékoztatni óhajtjuk mindarról, ami biztosat és megbízhatót róla tudni lehet és érdemes. Hogy olvasóink a tényleges viszonyokat megismerve, nyugodtan elfordulhassanak azon zavaros forrásoktól, melyeket a hírlapirodalom és pártpolitika épp ezen problémát illetőleg táplál. Emellett azonban saját foglalkozásom, a történettudományi érdeklődés is ösztönzött a magyar faji kérdésnek egy ily, általános szempontból való megtekintésére, mert hisz nemzeti történetet nehéz volna anélkül művelni, hogy a nemzeti egyéniségnek öröklött és örökölhető tulajdonságait, s magának a nemzeti leszármazásnak lehetőségét és módját ne ismernők. A régi liberális történet szemlélet, a meglévőből élő időknek optimizmusával, megelégedhetett a politikai, hadi, újabban gazdasági események előadásával és bár ennek kereteiben a történet folyását szét tagolta is nemzeti egyéniségek, népek és államok szerint, mégis az egyes nemzeti folyamatokban nem volt képes egymástól lényegileg különböző képsorozatokat, nemzeti egyéniségek szerinti differenciálódást látni, s ehhez képest történetfilozófiájának is alapja az emberi természet identitása, ugyanazonossága volt. Ezen liberális felfogás szerint az emberek természete különböző korokban és helyeken annyira ugyanaz, változatlan, hogy egy és ugyanazon gazdasági, politikai, klimatikus tényezők, például tenger közelsége, vadakban gazdag vidék, rabszolgaság, polgári szabadság stb. ugyanazon módon hatnak különböző népekre. Ezzel szemben a történetkutatás csak újabban jutott oda, hogy fenntartva ugyan az emberi identitás elvét, mégsem hiszi el többé, hogy a tenger közelsége *minden* népből, mely véletlenül, vándorlásai során a nagy víz mellé kerül, föníciait, görögöt vagy angolt tudna csinálni. A valóságban az egyik nép, éppen a benne rejlő népi, faji tulajdonainál fogva megmarad a tenger mellett, hova sorsa vetette és földje terméketlenségével nem törődve, a vízből és a vízen teremt új, hatalmas kultúrát, holott a másik nép, kedvezőtlen faji összetételénél fogva, siet el a partokról, melyek neki semmit nem mondanak és mindenkor zárt könyv maradnak. Azaz a népek kultúráját nem tisztán események és külső viszonyok, miket milieunek neveznek, határozzák meg, hanem legfőképpen maga a nép, ennek belső tulajdonai, melyeket vagy örökölt, vagy hosszú vándorlásban szedett magára. A mai hazába költözés előtt a magyar nép is lakott tenger mellékén és mégsem lett belőle tengeri hajós és kereskedő; maradt annak, minek született, a puszta lovasának. Csak a liberális történetfelfogás, amint most jellemeztem, kiálthatta Kossuth Lajossal: Tengerre magyar! és csak a faji tulajdonok elmellőzésével lehetett ki-

vihetőnek tartani, hogy az alföldi magyar versenyre keljen angollal és hollandussal, ez évszázados benső barátaival az Óceánnak.

Faji tulajdonságokról lévén szó, az öröklés problémája merül fel, ezt nem egyéni leszármazásra, hanem nemzedékeknek egymástól örökölt tulajdonaira értve. A magyar népet illetőleg ezt a kérdést talán akkép formulázhatnók: lehetséges-e az, hogy a magyar nemzet századok folyamán egymásból leszármazó nemzedékekből állott és hogy ennél fogva e vérrokon nemzedékek ugyanazon örökletes tulajdonokat állították a nemzeti műveltség szolgálatába? Más szóval: Árpád ivadékai vagyunk-e, megáldva egy ősfiatall, egészséges nemzedék erejével és tehetségével, de egyúttal megterhelve azokkal a betegségekkel is, melyek harminc közbeeső nemzedékben kellett hogy kifejlődjenek, vagy, ellenkező esetben, vajjon ezen ezer év alatt nem változott-e meg a nemzet vére olyannyira, hogy a mai korok magyarjában az ősi folyadékunk tán ezredrésznyi csöppjét is hiába keresnők? E kérdés a nemzeti történet kedvelőjét igen-igen közelről érdekli, de mielőtt megpróbálnók, hogy válaszoljunk rá, tisztába kell jönnünk azzal, hogy mennyiben használhatjuk a megoldásnál a faj és öröklés fogalmait.

Ít az exakt névvel megtisztelt természettudományokhoz kellene fordulnunk, elsősorban az öröklés disciplináihoz: az anthropológia egyes részeihez, fajbiológiához, fajhygiénéhez. Távol legyen tőlem, hogy laikus létemre e fölöttébb tisztelt disciplinák értékéről, haladásáról vagy esetleg hátramaradásáról nyilatkozzam, de megmaradva a fönt körvonalazott *történeti* kérdésnél, ennek megoldásához a természettudományok illető ágai édeskeveset nyújtanak. Az emberiségnek valóságban lejátszódó, történeti életét lehetetlenség a természettudomány logikus törvényei alá igazni, s innen van, hogy ez a történetkutatásnak inkább csak negatívumokat tud szolgáltatni, még akkor is, mikor maga a fejlettség magas fokán áll és saját kebelében egyöntetű, elismert nézetekkel bír. Ezt pedig a faji kérdésekkel foglalkozó tudományágakról nem mondhatjuk el. Kiindulópontul fogadjuk el a faj fogalmának bármely általános meghatározását, például a faj nem egyéb, mint olyan embercsoport, mely *öröklött* külső és belső tulajdonai által minden más embercsoporttól meg van különböztetve és amelyből mindig hasonló embercsoport származik — vajjon minő nyereséggel jár számunkra, a történeti élet szemlélőire ez a meghatározás, mikor tudjuk, hogy a valóságban ilyen zárt, minden mástól megkülönböztetett embercsoport nem létezik, s talán még a kő- és bronzkorszakban sem létezett! És mikor tudjuk, hogy e megkülönböztető testi tulajdonokat illetőleg sincsenek a tudósok egy véleményen, annál kevésbbé a lelkiek dolgában. Ha egy fajbiológia vagy „racetudomány“ leírásait olvassuk az egyes fajok lelki ismertetőjeleiről, mintha csak francia vagy német sovíniszta vezérekkeket olvasnánk, lelkes irodalmi termékeket, tudományos alapnak teljes híjával. A testi tulajdonoknál könnyebb volna a dolog: itt meg annyi a jellemző testi tulajdonság, elkezdve a csak nehezen, tudományos műszerekkel lemérhető arc- és koponyaméretektől, egészen a laikustól is felismerhető alak, haj és bőrszínig, orresontig és fülcimpáig, hogy ezek közt a tudósok kedvükre válogathatnak és ezt vagy azt tarthatják kizárólag, feltétlenül jellegzetesnek. Ugyanazon arképet különböző fajkutatók különböző fajok leszármazottjának jelentik ki, ami már magában véve is kétséget támaszt az adatok felhasználhatósága és praktikus

értéke iránt. Az itt uralkodó zürzavarra leginkább jellemző, hogy a szak- tudósok még abban sem tudtak megegyezni, minő fajok laknak Európában, amely pedig a földtekének mindenkitől ismert és ugyancsak átkutatott, sőt legkisebb kontinense. Az angol Ripley 1899-ben három európai fajt vett fel: a tisztára szőke teutont, az alpin-fajt vagy keltát, kék szemekkel és barna hajjal és a tisztára barna középtengerit. Felosztása azonban, melyet ő egyéb, korábbi felosztások helyébe állított, nem talált általános elismerésre, az egyik legújabb ilyenmű szerző, Hans Günther már négy fajba sorolja az európaiakat, megkülönböztetve 1. magasnövésű, hosszúkoponyájú, szőke északiakat, mi körülbelül ugyanaz, mint a teuton, vagy germán és árja; 2. kistermetű, hosszúkoponyájú, keskenyarcú, de barna nyugatiakat, ami a mediterránnal egyezik meg; 3. igen nagy termetű, rövidfejű, keskenyarcú, barna dináriakat, a Dinári-hegységről elnevezve, honnan ez az emberfajta szinte szemelláthatólag terjed ma is még Ausztrián, Bajorországon, Lombardián át északra és nyugatra, magába olvasztva és keverve az északi és nyugati fajokat, s végül 4. a keleti faj tagjait, kik alacsony, formátlan zömöktermetű, szélesképű, barna népség, lakója Európa keletének, ahonnan lassan, de a nemtelennek abszolút biztosságával terjed nyugat felé, hogy felfalja, magához hasonló alacsonyrendűvé tegye a nemes szőkét és a majdnem oly nemes nyugatit. Egy csak a napokban megjelent újabb felosztás elfogadja az északi, nyugati vagy középtengeri és dinári fajokat, de már az alacsony keleti fajtól kettőt csinál: egyik a Franciaországtól Ausztriáig honos, barna alpinus, a másik Ausztriától és Németországtól keletre a többnyire szőke, de egyébként formátlan, alacsonytermetű, testi-lelki fejlődésre többé-kevésbé képtelen keleti faj.

Amilyen könnyen érthetők és játékosan megjegyezhetők ezek a felosztások, annyira bizonyos, hogy a további fajleíró kutatás helyükbe újakat fog állítani. Ezen nekünk magyaroknak nincs mit sajnálkoznunk, mivel az eddigi nyugati kutatók elég mostohán bántak velünk. Az egész tudományág egy sajtószókos föltevésből; hogy ne mondjam, metafizikai, hitelvből indul ki: szerinte az európai fajok közt, általában az emberiségben, egyetlenegy előkelő, szép és jó alkotására hivatott faj van, az, melyet északinak, germánnak, teutonnak, árjának nevezünk. A germán székeséggel, az eszes, energikus, találékony, kultúrképes férfiaság és az ideális nőiesség képviselőjével szemben a többi faj már születésétől kezdve alacsonyabb fokon áll, ez az igazi, a hivatott vezetője az emberiségnek és bár őt a középtengeri és dinári némileg meg is közelíti, a kultúra haladása mindenütt attól függ, van-e és mennyi szőke vér az alacsonyabb fajokban. Legalacsonyabb fokon a kistermetű, kerekfejű alpinus és keleti áll, ahova számítják a német, francia és angol kutatók a magyarságot is. A szőke árjának imádását, helyesebben önimádását, mint tudjuk, Gobineau gróf honosította meg a múlt század közepén írt, s különösen a szőke Németországban elterjedt nagy munkájával; az ő nem egészen tudományos alapjain dolgozott tovább, a dilettáns irigylenségtől önbizalmával, H. St. Chamberlain, az angol nevű német, valamint a francia Lapouge. Ez utóbbi többek között fényesen bebizonyította, hogy Franciaországban a nagyobb adót fizető, tehát jobb jövedelmű, nagyobb keresetre képes emberek általában hosszúfejűek, azaz az északi árja-fajhoz tartozóak; más kutatók pedig, miután az ázsiai mongol-fajt az alacsonyrendűek közé sorolták, a magas-

színvonalú kínai kultúrák láttára egyszerűen kijelentik, hogy ezeket nem is a kínaiak vagy más mongol törzsek alkották, hanem egy hosszúfejű, szőke emberfaj, melynek még itt-ott láthatók egyes maradványai északi Kínában. Elfogultságuk olyan nagy tehát, hogy ahol magas kultúrát látnak és mellette nem találnak szőke, árja népet, mely azt létrehozhatta volna, ott feltételeznek, kikövetkeztetnek, költenek ilyent csak azért, hogy a többi faj egyikét-másikat ne legyenek kénytelenek az árához hasonlóan kultúrképesnek tartani. Ennek az inkább politikai és társadalmi, semmint tudományos iránynak köszönhető, hogy a német kultúrától befolyásolt területeken a faji kérdés nem abban áll: faj vagyunk-e és ha igen, minő jó és rossz tulajdonaink vannak, hanem egyszerűen abban: mi vagyunk a germánok, az előkelő faj, a nemesek, *tehát* uralkodás illet meg bennünket a többi felett. Ettől a felfogástól csak látszólag különbözik a másik, a zömöktermetű, rövidlábú, sárga- vagy bronzképű emberek fajfilozófiája, akik elkeserítve a magas, szőke germánok lenézésétől, megint a saját fajukat nevezik elsőrangúnak, az erő, bátorság, őszinteség s több ily hasonló erények kizárólagos megszemélyesítőjének és ezzel követik a rossz példát, a saját fajtájának kritikátlan, majomszeretetét. Az illetén germán, szláv, turáni vagy bármily nevű faji öntudat megnyilvánulásai rendesen zajos, politikai háttérrel bírván, széles társadalmi osztályok gondolkodását befolyásolják és útjában állanak a faji kérdés tisztultabb, realiztikusabb felfogásának.

Sokkal értékesebbek a fajkutató tudományok negatív eredményei. Közöttük az, hogy a mai Európában a fajhatár sehol sem esik össze a nemzet- és államhatárral. A mai államokban különböző fajú emberek laknak együtt és ami történeti szempontból még fontosabb; ugyanazon nép is különböző fajú emberekből áll. Magyar faj és magyar nép különböző fogalmak tehát, a fajt nem szabad összetéveszteni sem a néppel vagy nemzettel, sem az állampolgársággal. A germán faj déli határa — amennyire még zárt lakóterületről szó lehet, Német- és Lengyelországot egyképen átszeli, s a német és lengyel állampolgárok, valamint a német és lengyel hazafiak egyrésze északi, germán, másrésze keleti fajú. Az iskolai tanításban szereplő germán, szláv, román népcsaládok nem képeznek faji egységet; a szláv népek közt egymással elvegyülve élnek északi, dinári, alpinus, keleti és különböző írók szerint különböző elnevezésű ázsiai fajok. Az angol nép az északinak, nyugatinak és alpinusnak vegyülete, a mai német az északié, keletié, alpinusé és dinárié. Minket magyarokat Ripley hasonlóképen keveréknek tart, nem mongol vagy türk fajból, hanem egy-nyolcadában finnből, hétnyolcadában alpinusból. A már említett nagy germánimádó Günther szerint pedig mi egészünkben a legutolsó fajta keletihez tartozunk és csak annyiban emelkedünk ki, finn és török testvéreinkkel együtt ezen barbár tömegeből, mely a német területektől Kelet felé egész Európán át lomhán terjeszkedik, hogy mi megtartván saját nyelvünket és államunkat, mégis alkotunk valamit, igaz, csak germán segítséggel.

Természettudományi értelemben kimondhatjuk, hogy magyar, német, olasz, tót, oláh stb. fajok *nincsenek* és nem is voltak; faji szempontból csak négy-öt faj volt Európában és az egyes nemzetek ezekből vannak összegegyűrva. Egyetlen fajból álló, tehát vegyítetlen tiszta faj nincsen Európában, még a leggermánabb svédek is, mint nemzet, kevert faji képet mutat-

nak és mind kevesebb köztük a tiszta germán egyén. Ezen természettudományi megállapítást igazolja az a tény is, hogy Európában igazi faji öntudat sincs többé, a faji lelkiismeret az óriási mértékű keveredés folytán végképen tönkrement és helyét népi, nemzeti öntudat foglalta el. A természettudományi egységnek, a fajnak felbomlása után, már a történeti időkben, politikai és társadalmi egységek jöttek létre saját külön öntudattal. Feltéve, hogy még volna vegyítetlen tisztaságú ősmagyar, ez semmiképp nem arra volna büszke, hogy ő alpinus, vagy keleti, vagy mongoloid, faji öntudat helyett nemzeti, magyar öntudata lenne, mint mindenkinek, aki a politikailag homogén, de fajilag kevert magyar nemzethez tartozik.

Itt laikusok számára felmerül a kérdés, vajjon két-három faj összekeveredéséből nem jön-e létre egy új, az előbbiektől különböző, bár általuk kétségtelenül befolyásolt faj. Erre a kérdésre a faji kutatás a leghatározottabb, minden oldalról elismert *nem*-mel válaszol. Hogy miért, azt nehéz volna részletesen megmagyarázni, miután a kérdés a leszármazás és öröklés igen bonyolult problémáival függ össze. A fajok kereszteződésének törvényeit különböző színben virágzó növényeken Mendel ágostoni szerzetes állapította meg még a mult század hatvanas éveiben, az ő elfelejtett kísérleteit a mult század végén ásták ki és fogadták el általánosan a szak tudósok. Piros és fehér virágból az első generációban rózsaszínű állott elő, a másodikban, a rózsaszínűnek a leszármazójában a rózsaszínű mellett megint tiszta fehér és tiszta vörös. Ezen harmadik generációbeli tiszta fehérekből megint tiszta fehér, a vörösekből tiszta vörös származott. Azaz a természettudományilag tiszta faj a keveréken át is megmaradhat tisztán; nem tiszta fajú generációk után egyszer csak kiütközhetik az ősi, eredeti tisztaságú faj, mely tehát külsőleg sem vész el feltétlenül, s ha emberi lényekről szólunk, a faj szellemi tulajdonságai kevert generációkon át is fennmaradhatnak. Ez nagy tanulsága a természettudománynak, mely kötelességünké teszi, hogy a történeti életben akkor is tekintettel legyünk a faji tulajdonságokra, ha nincs is többé dolgunk tiszta, eredeti, természettudományi fajokkal. Viszont amint a Mendel-féle kísérletek során vörös és fehér virágokból mindig csak vörös és fehér és e kettő keveréke állott elő, úgy az emberi fajok kereszteződéséből sem állhat elő új faj, csakis keveréke a régieknek és itt-ott az ősi fajnak egy-egy eredeti példánya. Hogy azonban emberi generációk keveredéséből idővel mégis csak előléljen egy ősi tisztaságú fajpéldány, ez inkább csak theoretice lehetséges. A valóságban egy tiszta fajiságú emberpéldányban annyi specifikus testi és lelki tulajdonság egyesül, amely tulajdonságok pedig, szintén a fajtudományok tanúsága szerint, egyenkint, egymástól függetlenül öröklődnek: külön a hosszú fej, külön a magas homlok, külön a szőke szín — úgyhogy szinte kizárt dolognak tekinthetjük, hogy különböző fajok keveredéséből generációk multával tényleg előjőjjön egy, az ősi fajra mindenben visszaütő egyéniség. Az ősi fajok tulajdonságai tovább élnek az utódokban, egyikben ez, másikban az, keverve más idegen faji tulajdonokkal, a legkülönbözőbb változatokban és bár az ősi faj tisztaságában gyermekes dolog volna keresnünk, a leszármazók össztulajdonságait, az egész jelleget mégis csak az eredeti fajok adják meg, melyekből az illetők származnak. Más szóval, a történeti kutatásnál tekintettel kell lennünk azon fajok jellegére, melyekből az illető embercsoportok kereszteződés útján létrejöttek, de azt nem remélhetjük, hogy teljesen hasonló leszármazottakra

találunk. Sőt a faji leszármazás rendjét is a lehetetlenséggel volna határos megállapítanunk, mivel az egyes tulajdonok családok keretében is különbözőkép, ma még kiszámíthatatlanul öröklődnek, s több testvér közül egyik az édesanyjára, másik dédnagyatyjára, a harmadik egy tökéletesen elfelejtett, ismeretlen őseré üt, s ennél fogva őt ismereteink hiányosságánál fogva már nem tudjuk elhelyezni a leszármazás rendjében. Ily módon érthető, hogy három vagy négy faj keveredéséből több nemzedék lefolyása alatt egymástól különböző egyedek ezrei származnak, s ebben a vegyes tömegben az egykor egységes faji jelleg egyedrészekre széttördelve és az egyesek közt minden rend és szabály nélkül elosztva, szinte atomizálva jelentkezik.

Ismeretes azonban egy eset, amikor több faj keveredéséből ily atomizálás helyett új egység, ha nem is új faj, de legalább egységes faji kép származott. Ez a mai zsidóság, melynek már a szentírásban leírt vándorlásai folytonos újabb vérvegyülést jelentettek, úgyhogy tiszta, egységes fajú zsidóságról már Palesztinában, a babyloni fogságtól a szétszóródásig, sem lehetett többé szó. Hasonló nagy mértékben keveredett idegen elemekkel a zsidóság Jeruzsálem elpusztulása óta, a száműzetésnek immár lefolyó húsz százada alatt. Ezen fejlődés eredményeként ma két különböző faji képet nyújt: az egyik az ú. n. spanyol zsidóké, a szefárdoké, akik a Földközi-tenger körül vándorolva arab, spanyol és hasonló déli keveredésen, fajiilag szólva; hamita, negroid, nyugati vagy mediterrán fajhatáson mentek át; a másik a lengyel vagy orosz zsidónak nevezett askenáziak, akik Elő- és Kis-Ázsiából Oroszország területére vándorolva évszázadok folyamán előázsiai (örmény), kaukázusi („szemita“), keleti és mongol (turk, szláv), itt-ott árja-germán vérkeveredésen átmenve a szefárdokétól első pillanatra is megkülönböztethető faji képet szereztek. Valóban alig lehet nagyobb ellentétet elképzelni, mint a magastermetű, szikár, sasorrú, olajbarna vagy fekete spanyol zsidó mellett az alacsony, elhízott, húsos orrú, kék- vagy szürkeshemű, szőke- vagy vöröshajú askenázit. Ez a kétféle fajkép maga is bizonyítja, hogy nem eredeti zsidó fajról van szó, hanem egy újabb, *történeti* képződményről, mely azonban a fajilag atomizált európai népekkel szemben még mindig zárt egységet alkot, nem természettudományi, de valóságos történeti egységet. A zsidóságnak ez az egysége, mely lehetővé teszi, hogy fajbiológiailag gyakorlatlan szem is észrevegye, elsősorban a vallási köteleknek köszönhető, mely a galuth-országokban, a száműzetés területein élő zsidóságot mindenkor egybefoglalta és a benszülött lakosságtól elkülönözve megtartotta. A zsidóság már a római birodalomban is külön városrészekkel bírt és ez az állandó különlakás tette néki lehetővé, hogy ősi vallását és erkölcsét idegen befolyástól sértetlenül megőrizze. De ez az elkülönzés, mely a zsidóságnak a különböző hatóságoktól nyert privilégiuma volt, nemcsak szellemi specifikumát tartotta fenn századokon át, hanem faji összetétel dolgában is jelentékenyét alkotott. Az idegenektől *különélés* egyúttal a zsidóság tagjainak állandó *együttélés*ét jelentette, s az állandó önmagukba házasodás elejét vette annak, hogy a meglévő faji jelleg a keresztny lakosság módjára tökéletesen atomizáltassék. A faji bomlás processzusát a vallási tan és az együttlakás nemcsak megállította, de vissza is fejlesztette: az ezer-másfélezer éven át egymásba házasodó zsidóságban *öröklés* folytán — ezen van a hangsúly — új típus fejlődött ki, mely kétségtelenül eltér az ősi zsidó faji jellegtől, de mindenütt feismerhető, úgy a déli, mint az orosz zsidóság köreiben.

Jellemző, hogy mikor vándorlásaik közben a szefárdi és askenázi községek egy-egy idegen városban, pl. Hamburgban egymásra találtak, nem olvadtak össze, sőt ellenkezőleg, szigorúan tartózkodtak az egymással való keveredéstől. Ami biztos jele annak, hogy immár mindkét típusban kifejlődött a faji öntudat, az összetartozandóság érzete, mely erősebb, semhogy azt egyedül szellemi: vallási, kulturális kapcsolatok hozhatták volna létre, annál inkább, mert ez utóbbiak szétválasztás helyett inkább összeköthették volna a portugál és lengyel zsidótelepeket. A faji öntudatot egyedül a vérbeli közösség adhatja egy-egy embercsoportnak, s ilyen vérbeli öntudat a fajilag atomizált Európában tényleg nincs is többé, egyedül a zsidó népben, az évszázados együttlakás természetes következményeképpen. Ez a tény magyarázza egyúttal, miért talál a zsidóság Európa összes népeinél, ha nem is mindjárt ellenszenvre, de arra a feltűnésre, melyet egy homogén tömegben az eltérő, az idegen, a megmagyarázhatatlanul *más* képes felkelteni. Az európai népek homogén fajnélküliségében a történeti képződményként helyreállt zsidóság az egyetlen faji individuum, legalább is ott, hol az emancipáció óta sem ment végbe nagyobb mértékű zsidó-keresztény keveredés, vagy ahol ily keveredés következményeit érintetlen tisztaságú újabb zsidótömegek bevándorlása paralizálta.

Ezen kiterés, mely Európa általános faji szintelenségét, az ellentét segélyével, még jobban kidomborítja, egyúttal útmutatással szolgál arra is, hogy a természettudományilag tekintett fajok megszűntével, tökéletes egybekeveredésével nem szűnt meg egyúttal annak a lehetősége, hogy nagyobb embercsoportokban, minők a népek és nemzetek, generációkon át öröklődjenek bizonyos tulajdonságok. Igaz, a zsidókéhoz hasonló zárt nemzeti egységgel egyetlen nép sem rendelkezett az utóbbi kétezer esztendő leforgása alatt, de mégsem lehet kétségbevonni, hogy a népvándorlás, a római birodalom feloszlása óta az európai színpadon szereplő néptörzsek és e törzsek egyesüléséből származó nemzetek, egész történetük alatt kifelé bizonyos, zárt egységet alkottak, melynek kereteiben szokások és erkölcsök, szellemi képességek, néhol még testi tulajdonságok is nemzedékeken át többé-kevésbé változatlanul fennmaradtak. Történeti ismereteink alapján határozottan körvonalazott képünk van a kelta britannokról, Caesar ellenfeleiről, azután a germán szászokról, kik Anglia területét meghódítva, a britannokat leigázták, hasonlóképpen a francia partok normannjairól, kik viszont az angolszászokat győzték le és összekeveredve a szigeten talált konglomeratummal, a mai angolnak nevezett fajkeveréket hozták létre. Az angol nemzetben ezen három elem: kelta britann, germán szász és normann immár tizenhét-húsz generáció alatt annyira összekeveredett, hogy az egyes emberekben nehéz volna ezt vagy azt a típust teljes bizonyossággal felfedezni, kétségtelen azonban, hogy magának a nemzetnek az egyéniségét ez a három alkatrész határozza meg és teszi különbözővé minden egyéb más nemzetől, melyek természetesen megint más elemek összetételéből állottak elő. Így mindegyik nemzetnek megvan a maga családfája és a modern nemzetek testi és lelki habitusa sem lehet egyéb, mint ezen családfán szereplő ősök tulajdonainak bizonyos összegezése. A francia történetben a kelta gallok, a frank germánok, a „Provincia” latinjai és görögjei tulajdonságaival, lelki diszpozícióival találkozunk, az oroszban a kevés germán mellett a szlávok, tatárok és különböző turk, ugor népekével. Maga a vérösszetétel képes megmagyarázni a francia és

orosz forradalmak mélyreható különbségeit és azt az eltérő hatást, melyet a kommunista-forradalom váltott ki a franciáknál 1871-ben és legutóbb az oroszoknál.

Így felfogva a nemzeti individuumokat, függetleníthetjük magunkat a természettudományi diszciplínák fajelméleteitől, megszabadulhatunk a nehezen körülírható, megbízhatatlan fajkategóriáktól és ráláphetünk a történeti adatok szilárd talajára. Öröklött tulajdonságokról lévén szó, a történeti összefüggések mögött levő biológiai jelenségeket persze itt sem tudjuk megmagyarázni és adott esetekben nem tudjuk okát adni, bizonyos népkeverékben *miért* uralkodik *ez* a tulajdonság és miért van tétlenségre kárhozhatóva amaz, vagy a harmadik. Amennyire azonban történeti ismereteink visszanyúlnak és világuknál képesek vagyunk egy nemzet származásrendjét figyelemmel kísérni, annyiban lesz lehetséges itt adott tényezővel számolnunk és az illető nemzet történetét ismert erők munkásságára visszavezetnünk. A modern nemzetek egyébként is olyan keveredésekből származtak, melyek az európai történet két utolsó évezredében, tehát eléggé ismert korszakokban folytak le és így semmiképp sem lesz szükséges a természettudományi fajproblémák süppedékes talajára visszatévednünk. Hogy a természettudománytól való elválásunk teljes legyen, nevezzük ezen történetileg öröklött tulajdonságok hordozóit, az illető embercsoportot, melynek kebelében az öröklés végbemegy, a természettudományi fajtól eltérőleg *nép*fajnak, amely kifejezésben a faj a nemzedékről nemzedékre való leszármazás, az öröklés momentumát hangsúlyozza, a nép pedig az egész jelenségnek történeti jellegét.

A népfaj fogalmának ilyenén felfogása mellett, az öröklésnek rendkívül homályos problémáját is egyszerűsítve tekinthetjük. Nem kell többé leereszkednünk a természettudományi ok és okozat fürkészhetetlen mélységeibe — a természettudományok a *miért*-re soha nem tudnak választ adni, legfőlegbe akkor, ha a pozitív vallást hívják segélyül és megszűnnek természettudománynak lenni, — nem szükséges többé az öröklés miértje után kérdezősködnünk, melyre a fajbiológia úgysem tud egyéb választ adni, minthogy felvesz, feltételez egy *gen* nevű szervet (a *genus*, faj szóból), helyesebben szervkomplexumot és erre bízva azt a feladatot, hogy az öröklés során, mintegy a sejtekben rejtőzve, bizonyos tulajdonokat, az élő organizmus sokféle milyenségeit és mennyiségeit, az egész való élet végtelen változatú jelenségeit létrehozza. A tudósok szerint a *gen* felfedezése, illetőleg a sejtből kikövetkeztetése éppoly nagy felfedezés volt az élő organizmust kutató világban, mint a szervetlen anyagok körében az atom és elektron feltételezése. Az a történettudomány azonban, melynek az öröklés miértjeit kellene kutatnia és a teóriák e világába behatolnia, — amit pedig nem lehetne kikerülnünk, ha a faji problémát természettudományi alapon tekintenők, bizonyára megakadna és elbotolna a teóriák barlangjában és soha ki nem kerülne a történeti valóságba a goethei aranyoszöld élet melegségébe. A mi szükségleteinknek, az öröklés problémájával kapcsolatban igen egyszerű, mondhatnám, banális szabályok felelnek meg. Ilyen például, hogy egy népfajban csak oly tulajdonságok öröklődhetnek, melyek megfelelő mértékű keveredés útján bekerültek a népfajba. Azaz, hogy bizonyos mértékig általános tulajdonává lehessen a népfajnak, ahhoz nagyobb mértékű, az egész népfajt átható keveredés szükséges, ellenkező esetben csak a népfaj egyik vagy másik

töredékében lesz örökletes az illető tulajdonság. Az öröklődés fogalmából következik továbbá, hogy a keveredésnek több nemzedéken át kell végbemennie; külsőleges, mechanisztikus áthasonulás az illető népfajhoz nem nyújt még bizonyosságot arra nézve, hogy a népfaj örökletes tulajdonai valóban meg is fognak gyökerezni ez új keverékben. Rövid ideig való tartózkodás a népfaj kereteiben nem elég intenzív öröklődést tételez fel, s ebből viszont könnyen következik, hogy külső viszonyok változásával az illető töredék, család vagy egyén, leválva a népfajról, máshoz csatolódik vagy visszatér eredeti köreibé. A történeti élet szinte végtelen változatos sorát mutatja az ilyen átesatolt, ide-oda tolt emberesportoknak; az egyes, nagyszámú és hatalmas népek mindenestül is töredékekre oszlottak, mint például a bessenyők és áthasonultak a körülöttük lakó népekhez.

Mielőtt tulajdonképi témánkra, a magyar népfaj kialakulására áttérnénk, ki kell emelnünk, hogy a faji kérdésnek történeti alapokra helyezésével végkép megmenekültünk a Chamberlain-féle fajfelfogástól, helyesebben szólva, fajimádástól. Miután felismertük, hogy a modern népfajok természettudományilag szintelenek, atomizáltak és hogy öröklött tulajdonságaik történeti esetlegességeknek szüleményei — mert csak esetlegességnek tarthatjuk azt, hogy például az angolszászokat a normannok, nem pedig a spanyolországi arabs-mórok igázták le, vagy hogy a magyar városokat a XVIII. században németekkel és nem olaszokkal vagy franciákkal népesítették be, mint ez esetleg a XI., XII. században történt volna — miután tehát a faji kérdést ilyképen belevetettük a történeti folyamat örök-változó árájába, nem fogunk többé a faji tulajdonságokban örök állandóságot, elmúlhatatlan értékeket látni, nem tartjuk őket változatlan mennyiségeknek, nem borulunk le előttük mint bálványok előtt — amennyiben a *mi* faji tulajdonainkról van szó — és nem nézzük le az idegent, mintha az soha el nem érhetné a *mi* magasságunkat. A történeti világban nincs abszolút faji szerencse, mely jogot adna a büszkeségre, de nincs faji végzet sem, mi kétségbeejthetne egész nemzedékeket. Magasba törő népeknek szerencsés faji diszpozíciói: véletlen ajándéka, megbecsülendő és megőrizendő, de nem saját érdem; viszont azon öröklött tulajdonok, melyek egy adott történeti helyzetben elégtelenek, a sikert veszélyeztetőnek tűnnek fel, nem lévén transcendensek és változatlanok, okos előrelátással átalakíthatók, megjavíthatók lesznek. A történetileg körvonalazott faji tulajdonságok ugyanis nemcsak új vérkeveredés által alakulnak át, hanem nemzeti keretekről lévén szó, alá vannak vetve mindazon változásoknak, melyeket egy nemzeti testben szokások és erkölcsök, politikai és gazdasági események, a kissé korlátoltan milieu néven összefoglalt erők hoznak létre. A nemzettestben ily módon passzív és aktív erők egyesülnek: az öröklődés kerékkötő, konzerváló hatását kiegészítik azon erők, melyek a történeti élet folytonosságában hatva, új és új mozgalmakat okozva, az érzékeny reakciójú nemzettestnek új és új benyomásokat szolgáltatnak, olyan benyomásokat, melyek a következő generációkban éppoly örökletessé válnak, mint az eleitől fogva öröklött faji tulajdonok. A nagy francia forradalom csak történeti esetlegesség volt, s mégis oly mély benyomást gyakorolt a francia népre, hogy tradíciója ma már örökletesen ott él az új és új generációk lelkületében. Nincs kizárva, hogy a szovjetforradalom hasonló benyomást fog gyakorolni az orosz lélekre. Mindez példa arra, hogy a népfaj öröklött tulajdonai együttvéve olyan summa, mely minden

új nemzedékben gyarapszik, nagyobb lesz; minden nemzedék valamivel többet származtat át belőle utódjának, mint amennyit ő maga átvett elődjétől, mert benne van már az ő saját élménye is. Ez tulajdonképen a történeti élet következménye: a mi nemzedékünk örökségképen veszi át összes őseink élményeit, jó és balsorsát, örömét és szenvedéseit és ezzel a gazdag örökséggel, mondjuk ki: *megterhelten* fog hozzá saját feladata megoldásához.

* * *

A fajkérdés legújabb feldolgozásában, melyet a bécsi prehisztorikus társaság adott ki, a magyarság faji leírása a lettek, litvánok, finnek, szamojédokéval együtt a *szláv* népcsoport egyik alcsoportjában található, a csehek után és a délszlávok előtt. Ezen előadás szerint a magyar a finn *nyelvcsoport*hoz tartozik, ami még nem döntő faji szempontból; az alföldi magyar, a Tisza és Duna közén feltétlenül keleti fajtájú, mongoloid, rövidfejű, *szőke*, de gyakran sárgás, sőt feketésszínű bőrrel. *Allítólag* a finnek közt is sok az ily típusú ember. Az ország egyéb részeiben a keleti race vegyítve mutatkozik, alpinus, dinári, talán kaukázusi elemekkel; nem hiányzik végül a magyar fajképből az északi, germán elem sem.

Kevés, hibás és zavaros, amit e legújabb feldolgozás rólunk tud. Egységes fajképet, az alacsonyrangú keleti fajtét, *szeretne* adni, de nem tud, annyira szembeötlő a magyarság keverék jellege. A jobban tájékozott hazai kutatók megerősítik a keverék jelleg pozitív létezését. Negyedszázaddal ezelőtt Jankó János népünkről különböző vidékeken anthropologiai felvételeket készített és a fényképeket több munkájában közzétette. Az ő megállapítása szerint az akkor nyolcmilliónyi magyarságban több kisebb egység különböztethető meg: így az alacsony és barna alföldi magyar, a magas és szőke székely, az alacsony, barnaszemű kún, a kékszemű, közép-magas jász, továbbá a palóc, matyó és az egymástól szintén eltérő dunántúli típusok. Szerinte „a magyarságba különböző időkben idegen, nem magyar elemek olvadtak bele, s ezeknek tüzetes megállapítása képezi a részletes kutatás tárgyát. Országunkat a tatár-, majd a törökjárás annyira kipusztította, elnéptelénítette, a megmaradt népességet annyira összerázta, majd szétszórta s az idegen telepeseikkel összekeverte, hogy *aligha van a magyarságnak egy olyan töredéke is, amely keverődéstől érintetlen volna*; mindössze a felvett idegen elemek mennyisége lehet kérdéses“.

Jankó János részleteredményeit bármennyire támadták is néprajzkutató társai, köztük Herman Ottó, *ezt* a megállapítását, a magyarság fajilag kevert voltáról, nem lehet kétségbevonni. Herman Ottó a magyar nép arcáról és jelleméről írt igen jóindulatú, ma már tökéletesen elavult művében maga is elismeri, hogy „a szomatikus (testi) faji leszármaztatás összefüggő, szakadatlan sorát és egymásutánját biztosan megállapítani nem lehet és hogy mindazok az alapok, amelyeken ezt a feladatot megoldani törekedtek, egyik vagy másik tekintetben ingatagok. Sem a hagyomány, sem az ősrégészet, sem a krónikák sora nem nyújt eléggé szilárd alapot arra, hogy a faji alakulást eredettől fogva, vagy bárcsak a multnak valamely kimutatható fordulópontjából, szakadatlan sorban az újkorig biztosan levezethetnők“. A magyar nép szerinte is „vegyes elemek szerencés keveréke“ és ennek bizonyítására elég arra rámutatnunk, hogy a magyar népfaj már születése pillanatában is kevert volt, mert két, fajilag egymás-

tól távol álló csoportnak összeolvadásából származott. A legújabb kutatások szerint a finnekkel rokon magyar-ugorok népe az Ural-hegység lejtőjén tartózkodott, félnomád vadász-halász nép, amikor ezt meghódította, magának alávetette egy hún töredék, mely a nagy hún birodalomnak a kínaiak által történt megsemmisítése után Ázsián keresztül nyargalt nyugat felé, s útjában akadt rá a kevésbé harcias ugor törzsekre. E kettő egyesüléséből született a magyar népfaj, tehát ugor-turk keverék, melyben a további vándorlás során újabb keveredések folytonosan erősítették a török elemet és fogyasztották, felhígították az eredeti ugor vért. Így a kazárok, majd, a mai hazában, az itt talált avar, hún, bolgár töredékek, némelyek szerint a hún eredetű székely törzs. Mindamellett ekkor még nem lehetett paralizálni az ugor vér nyugodtabb, kevésbé erélyes természetét, s ez lehet az oka, hogy a pusztai lovas magyar nép, aminő volt délorosz vándorlásai alatt, török népekkel szemben nem tudott helyt állani: a kazárnak behódolt, bessenyő és bolgár szétroppantotta, még pedig nem tisztán számbeli gyöngesége, hanem egyúttal faji kevertsége, ki nem egyenlített volta miatt is. Egyenlő fegyverekkel rendszeren gyöngye volt török testvéreivel szemben a *félvér* magyar, csak a megtelepedés után, a nyugati kultúrától kölcsönzött fegyverekkel volt képes az utána tóduló török faji áradaton úrrá lenni. Uralkodó nemzetsége azonban kétségtelenül megtartotta török jellegét, erre mutatnak Árpád családjában a többnyire török nevek.

Az új hazában megkezdődött az immár ezer éve tartó germán és szláv keveredés. Pannonia, a mai Dunántúl, már a honfoglalás előtt meglehetősen sűrű szláv, részben német lakossággal bírt. Az a régebbi nézet, mintha Magyarországon a honfoglalás idejében alig lett volna népesség, ma már nem tartható fenn, sem a Dunántúlra, sem az északi Kárpátokra, ahol a völgyekben és fennsíkokon kétségtelenül voltak szláv telepek. Mindezek alávetetvén a honfoglalóknak, bár eleinte úr és szolga között a vérbeli keveredés nem lehetett nagymértékű, az érintkezés ez idegenekkel előbb kultúrhatásra, később azonban valóságos keveredésre vezetett. A nyugati kultúrkör is érezhetővé tette hatását; a nyugatra tört magyarságnak faji jellege elvesztésével kellett megfizetnie, hogy a nyugati népek közé felvétellett. Legnagyobb hatása itt a kereszténységnek volt. A XI. századbéli pogány lázadások vezetői, Koppány és Vatha, finom faji érzékkel bírtak, meglátván, hogy a kereszténység semmisíti meg az ősi szokásokat és erkölcsöket. A latin szertartású kereszténység a magyarokra eddigi vallásuk, a babonás szamanizmus után, oly magas és faji jellegüktől annyira eltérő élmény volt, melynek előbb-utóbb átalakító hatást kellett gyakorolnia a pogány faji jellegre is. Az a turk, hún vagy mongol félnomád nép, mely kereszténnyé vált, ezáltal olyan kultúrkörbe lépett, melyben faji jellege nem működhetett tovább szabadon, s így kénytelen lőn végkép kiszakítani magát az eddigi faji kapcsolatból. Török testvéreinktől minket tulajdonképen Szent István szakított el egyszersmindenkorra, mert a kereszténység felvételével *európai* népfajjává váltunk, s többé vissza nem térhettünk a régi közösségbe.

Szent István maga, faji jellegét illetőleg, tiszta, vegyítetlen török volt és ha az ő alakját faji összefüggésben nézzük, a lovas török törzsek vezetői közé kell helyeznünk, a parancsolásra termett nagy hódító szultánok és khánok közé. Atyai ágon Árpád török családjából, anyain Saroltától, törökül a „fehérképűtől“ származván, a keleti uralkodók despotikus önké-

nyével, s egyúttal hajthatatlan, kegyetlenségektől vissza nem riadó energiájával kényszeríté népét az új utakra és vaskézzel vezette az ágaskodót a saját tetszése szerint. És ez az új út a fajtól való elszakadás, egy testileg-lelkileg idegen kultúrába beolvadás útja volt; ez az, mi Istvánt, a szentet, annyira érdekes és bonyolult jelenséggé, tragikus politikai egyéniséggé teszi. Személye szerint is rálépett az új útra, amikor germán vérből vette feleségül Gizellát; és ezzel Árpád vérenek török leszármazását megakasztotta. De a bajor házasság csak kezdete lőn hosszú keveredésnek, úgy, hogy a XI—XIII. századnak sok germán, szláv, görög házassága után a kihaló Árpádokban fajilag is inkább germánt, olaszt, semmint mongol-törököt kell látnunk.

A népfaj követte uralkodócsaládja példáját. A többnyire török eredetű nemzetségfők a XI. századtól kezdve egybeházasodtak a bevándorolt német lovagcsaládokkal; a Szent István udvarába bejött lovagok is magyar nőt vettek feleségül. Nemzetségeink közt a XIII. században már alig lehetett olyan, melynek leszármazása tiszta, vegyítetlen magyar. De a kisebb emberek, a közszabadok és „katonák“ sem óvták meg faji tisztaságukat. XI. századbéli törvényeink szigorú büntetést szabnak az olyan szabadra, ki szolgálóleányt vesz el magának, ezek a szolgálóleányok pedig, a bessenyő-kúnokat leszármítva, túlnyomó többségükben szlávok, németek, olaszok voltak. A keveredést elősegíti az ország határának kiterjesztése, amikor a magyar királyok fokozatosan rátették kezüket Magyarország északi, déli, nyugati hegyes vidékeire, ahol a lakosság többnyire szláv volt; ott pedig, ahol a király emberei még lakatlan rengeteget találtak, oda szintén szláv vagy német gyarmatosokat telepítettek. Az északon és keleten egymásután alakuló új vármegyék személyzete: tisztviselői és harcosai, ez őslakókkal és a bevándorolt „vendégekkel“ és „jövevényekkel“ egybeházasodván, csakhamar elvesztették faji jellegüket. Már a XIII. századból ismerünk nemes családokat, melyeknek ősei szlávok, tótok, nem is szólva az ekkor alakuló városi polgárságról, melynek összetétele különösen változatos: benne német, szláv mellett olaszokat, vallonokat, görögöket találunk; nagy volt a zsidóknak és más előáztsiai fajoknak is a bevándorlása, s kétségtelenül nem csekély a beolvadása is.

A faji bomlás processzusát a XI—XIII. században bevándorló újabb török tömegek sem tudták megállítani és hogy mennyire haladt ez már, arra jellemző, hogy a magyar közfelfogás előtt az igazi testvér, a török eredetű bessenyő és kún, már akkor idegennek tűnt fel, benne a magyar a sajátjától eltérő, idegen faji képet látott. A bessenyők kisebb tömegekben vándorolva be és elszórtan telepítve, maguk is menthetetlenül belesodródtak a faji felbomlásba. A kúnok azonban, miután zárt területen, külön közigazgatási egységekben telepedtek le, tisztábban tudták megővni török fajiságukat, mint a magyarság, mely a kúnok beköltözése idején is egyébként is már három-négyszáz esztendőös germán és szláv keveredést élt át. De éppen a zárt telepedés, mely a kúnoknak faji jellegére konzerváló hatással volt, akadályozta meg azt, hogy betelepülésükből a magyarban levő török elem erősbödése, s a faji bomlás megláthatása következhetett volna.

Az átalakulásra óriási hatással volt a középkori kultúra, mely lényegében germán és keresztény lévén, átültetése az idegen fajba sürgető szükségé tette az ősi faji jelleg megváltozását. Ismeretes a Szent István-

nak tulajdonított mondás: Az egynyelvű és egyerkölcsű birodalom gyöngé és törékeny. A tipikus középkori felfogásnak kifejezése ez; háttérben Nagy Károly és császári utódainak képe lebeghetett, amint ők udvarukban németek, szlávok, olaszok, frankok felett parancsolnak és hatalmas birodalmi gépezetükkel a legkülönbözőbb faji és nemzetiségű törzsek életét szabályozzák. Amennyiben e hibásan Szent Istvánnak tulajdonított mondásból szabad következtetnünk XII. és XIII. századbéli viszonyainkra, amikor már Magyarország valóban több alávetett provinciával rendelkező „regnum“, birodalom volt, érthető az a közfelfogás, hogy az ország jólétéhez és biztonságához fényes német, spanyol, francia lovagok, jól felfegyverzett, de a béke mesterségeit is értő idegen eredetű városi polgárok is szükségesek; hogy a királyi udvar fényét hatalmas nevű idegenek, nyugati divatos pompába öltözve, emeljék és idegen, alávetett országok küldjék be évente adójukat, szolgaságuk jelét. Ezzel a képpel szemben az egységes magyar területre korlátozott ország valóban szegényesnek tűnt volna fel. Nemzetiségi tekintetben a középkori udvar és állam egyképen konglomerátuma különböző fajú népeknek és rendeknek, színek összetétele, melyből magától értetődleg következik a színek keveredése, a népek és rendek egymásbaolvadása és faji felbomlása.

Kereszténység és középkori államfelfogás egyformán közreműködtek tehát a vérkeveredés intenzívvé tételén és a magyarság faji jellegének, testi és szellemi tulajdonságainak átalakításán. A XIV. és XV. század magyarja, a Nagy Lajos hadjárataiban résztvevő urak és szolgák, a Hunyadiak bandériumai, a Mátyás ellen rendi, közjogi okokból lázongó magyarok lélekben talán még sokkal távolabb állottak a honfoglalóktól, mint testi tulajdonokban. A magyarság gondolkodásmódját a XV. századtól egészen a modern időkig, a XIX. század elejéig a rendi felfogás jellemzi, mely a nyugati feudalizmusból fakadt és külön hazai specifikuma mellett is nyugati keresztény, germán természetű. A rendiséggel kapcsolatban az egész lovagi ideológia is ekkor nyomul be a magyar gondolkodásba, mely ettől fogva az egészséges, durva erőszak és ravasz csel helyébe, vagy talán melléje felveszi a lovagi feudalizmusnak kötött formáit, mint az emberi érintkezés regulátorait. Ennek az új európai gondolkodásnak szüleménye a királyhűség, mellyel korábban csak nagyritkán találkoznunk, s ha igen, mint az Árpádok kihalásakor, mint a régi vérségi, faji gondolkodás utolsó foszlányával. Most honosul meg általában a feudális hűségi fogalom, mely immár a vérségtől függetlenül kapcsol össze embert és embert, tekintet nélkül a faji kép eltéréseire. A rendi magyar egészében új, a korábbi török magyartól különböző lelkiállattal bírt. A török magyar-nak egész gondolkodásában át kellett alakulnia, hogy belőle a rendiség embere, e germán-keresztény, nyugati lény, kifejlődhessék. Ez utóbbi lényegileg is más, mint az előbbi, s közösségük egymással alig van többé. Ez a két magyar: a török és európai, egymástól távolabb van, mint a hódoltság korában egy királysági katolikus úr és egy török szpáhi, pedig ezek is meglehetősen különböző típusok. Mert a XVI. század Magyarországon lakó törökje már szintén eltávolodott az ősi török típustól, már ő is átélte egy világbirodalom, a konstantinápolyi kalifaság nevelő hatását és különböző európai hatásokat is, úgy, hogy a régi magyar-török típusnál, hogy úgy mondjuk, kevésbé törökebb volt. Ez azonban még mindig aránylag rövid és csekély eredményű fejlődés volt ahhoz az úthoz képest, melyet

a magyar tett meg a X. századtól kezdve a rendiségig, Werbóczy magyarjáig. Csak az újkor romantikája képzelhette el sajátmagával egynek, rokonnak, homogénnek a honfoglaló őseket, holott már a modern magyart megelőző rendi típus is teljességgel más volt, mint ez a mindenkorra kihalt ősi, pogány török.

Mindez még nem volt elég; a fajkép minden új századdal új és új súlyos megpróbáltatásokon ment át. A kereszténység és rendiség után jött a török hódoltság. Ez már nemcsak a szellemet, hanem a faji származás anyagi alapjait is megtámadta. A magyarság háromszáz éves harcaiban borzasztó véráldozatot hozott; tiszta magyar vidékek pusztultak el, s a lakatlan területre a XV. század magyar királyai csak úgy, mint a hódoltság basái, idegeneket, rácot és oláhot ültettek be. Az alföldi magyarságnak a rácokkal kevertsege, ami sok helyütt fajjellemző tény, a török pusztítás eredménye, s már a XV. században kezdetét veszi. A Felvidékre menekült magyarság pedig összekeveredett az ottlakó, tótsággal vegyült magyarokkal és magukkal a tótokkal is, valamint németekkel, úgy, hogy a felszabadító hadjáratok után visszaköltöző családok lényegesen kevertebb faji képet mutatnak, semmint menekülésükkor, kétszáz-százötven év előtt. A felszabadító hadjáratok és a Rákóczi-felkelés emberpusztító hatását ismerjük. A fegyverletétel után, 1711-ben, alig volt többé kétmillió lakosa Magyarországnak, s ennek jó, ha fele magyar.

Erre a negatívumra, a faji pusztulásra következett a XVIII. században a nagy pozitívum: a kimerült magyar népfajba idegen vér öntése. A bécsi udvartól nemzetrontó szándékkal irányított telepítés az utóbbi századok legfontosabb faji ténye, az, mely a mai magyarság vérbeli összetételét végkép meghatározza. Itt a telepítésnek két következményét kell megkülönböztetnünk. Egyik, hogy azon területek, melyekről a hódoltság alatt a magyarság tökéletesen elpusztult, most idegen lakosokkal népesítetvén be, végkép leszakadtak a magyarságról: ezek a déli részek, Bácska, Bánság, hol magyar többségről, sőt kizárólagosságról, mint a hódoltság előtt, szó sem lehetett többé. De ezen déli zárt település mellett az egész ország területét is megrakták kisebb-nagyobb idegen telepekkel, a magyarság kebelében levő német, szerb, tót szigetek ebből az időből származnak. Városaink és a földművelő vidék egyképen megtelt idegenekkel. A városok és a hatalmas uradalmak, különböző nemzetiségű jobbagyalvaikkal, ilyen módon gócpontjaivá lesznek a keveredésnek, s mikor a XIX. század elején városaink magyarosodni kezdenek és az uradalmak, vármegyei rendeletekre, magyar nyelvű adminisztrációt hoznak be és magyar tisztviselőket, személyzetet alkalmaznak, ez a magyarosodás faji nyelven azt jelenti, hogy az idegen vér betódul a magyarságba és a keveredés egy újabb fokozattal halad előre. Ez a XVIII. századi település másik következménye: a megmaradt magyarságnak újabb idegen fajjal keverése. Középosztályunk legtöbb szereplője ebből a processusból lépett elő, innen van benne a feltűnően sok német és tót elem.

Ami ezután következik, a XVIII. század végétől kezdve, az általános európai jelenség, egész Európában hasonlóan folyt le, s végső eredményében az európai fajoknak főntemlített teljes atomizálását hozta létre. Itt nem tehetek róla, ha a processzus hordozói gyanánt olyan tényezőket kell bejelentennem, melyekről a közönség már únos-úntig hallott. A racio-

nalizmus, a liberalizmus és a francia forradalom óta tudatossá váló nemzeti eszme, idegen szóval: a nacionalizmus. Az újkori történet egyik érdekes jelensége ez: a nemzeti eszme, mint a fajiság utolsó maradványainak bomlasztója, a nemzetek faji képeinek ádá, kéréllhetetlen szétrombolója. De vegyük sörjába e tényezőket. A racionalizmus, mely a német és francia filozófia és irodalom, valamint a protestáns egyházi élet esatornáin át bőségesen ömlött be hozzánk, elvi alapon nemzetközi volt, népi és faji különbségekkel nem törődve, különböző nemzeteket ugyanazon intézményekre és gondolkodásmódra akart szoktatni. Vérébeli összefüggések, tulajdonságok öröklése és ennek társadalmi és politikai következései ismeretlen fogalmak voltak, róluk senki sem álmodott akkor. Racionális alapon nemesak faji, de nemzeti politikát sem volt lehetséges folytatni, ezért volt a racionalizmus az abszolút monarchiáknak és a kezdeteiben éppen nem nemzeti francia forradalomnak kedvenc filozófiája. Utóda, a liberalizmus, már nemzeti alapon állott, de ez a liberális nacionalizmus oly elvi súlyokkal volt megterhelve, hogy a faji kérdés, a vérebéli összefüggés iránt a legcsekélyebb érdeklődést sem tanúsította. A liberalizmus nemzeti eszméjében az embercsoportok kebelén belül ható kohézió mechanikus módon, gépiesen volt megkonstruálva; eszerint egy-egy embercsoporthoz, minő a nemzet, épp oly külsőlegesen, törvények vagy rendeletek parancsára lehet hozzácsatolni bármily adott számú embertömeget, mint ahogy az állami közösségbe csakugyan fel is lehet venni tetszésszerinti számú vagy eredetű embereket. Ilyen felfogás mellett egyszerűen hatalmi kérdéssé vált, hogyan és mennyire terjesztessék ki valamely nemzettest és hogy mily területek lakosai olvasztassanak bele az illető nemzetbe. Annak, hogy valaki hozzátartozik-e a nemzettesthez vagy sem, a liberális felfogás szerint megvannak a csalhatalan ismérvei: elsősorban a nyelv, mely nem kell, hogy az illetőnek anyanyelve legyen, elég, ha megtanulja, vagy elsajátítására komoly akaratot tanúsít; továbbá bizonyos nemzeti szellemű politikai tevékenység, például szavazat leadása, azután a nemzetiséghez tartozás külső elismerése: nemzeti öltözet, színház látogatása stb. Ez ismertetőjelek kivétel nélkül könnyen elsajátíthatók, csak némi jóakarattal kell hozzájuk. Ennek köszönhető, hogy a liberális elv végkép kiszorította a régi, középkori nemzeti felfogást, mely szerint egy birodalomban éljen többféle nyelv; a liberális alkotmányos államok egymásután megkezdték, illetőleg erélyesen folytatták a munkát, melyet előttük már az abszolút monarchia is (például velünk magyarokkal szemben Ausztria) megpróbált: egységes nyelvű állam- és nemzettestek alakítását. És miután ez a tan az embereknek meglehetősen könnyűvé tette, hogy az uralkodó nemzethez csatlakozzanak, a munka nem is maradt siker nélkül és ha az első nemzedék nem is tudott még teljesen asszimilálódni, illetőleg a nyelvet megtanulni, a második vagy harmadik generációban már senki sem vette észre az idegen eredetet.

A nemzettestek ily módon újból megteltek idegen vérrrel és ha egyszer az idegen felvétetett a nemzeti közösségbe, tőle az összeházasodás jogát, a connubiumot sem lehetett megtagadni. Az erősen racionalista műveltségű Kazinczy erdélyi útjában csodálkozott azon, hogy a szászok nem szívesen házasodnak össze a magyarokkal; ő ellenkezőleg, ha még tehetné (boldog férj, akkor öt gyermeke atyja volt), csak szász leányt venne el, amint kálvinista létére is katolikus feleséget szerzett magának. Racionalizmusa

nem tudta megérteni az erdélyi százokban még ma is többé-kevésbé meglevő ragaszkodást a saját fajtához, a faji tisztaságnak és kizárólagosságra való törekvésnek ez utolsó, gyöngé hajtását. Kazinczy felfogása az akkori közfelfogást jelentette, mely a következő évtizedekben, mikor a liberalizmus lépett a racionalizmus örökébe és megkezdte nemzeti diadalútját, még inkább megszilárdult. A harmincas és negyvenes évek liberális nemzedéke eszményi lelkesedéssel távoztat el minden akadályt, mely az idegnek e külsőleges beolvadásának útjában volna, s már az 1832–36-i országgyűlésen törvényt akarnak hozni a névmagyarosítás megkönnyítéséről és általános elterjesztéséről. A XVIII. század örökségét, a betelepített idegen tömegeket ez a kor kezdi feldolgozni, magyarrá gyúrni. Az általános lelkesedést és az illuziókat Kossuth fejezi ki ismeretes cikkeiben, melyek az ország egész idegen lakosságának megmagyarosítását közeli jövőbe varázsolják. Széchenyi az egyetlen, ki a faji tisztaság iránt érzékkel bírva, ellene szegül a mozgalomnak; letiportatik. Elősegíti a magyarosodást az egyidejű felbomlása a rendi kereteknek, céhrendszernek, városi és nemesi jogok kizárólagosságának; mindez hullámzó, gyökerétvesztett népességet termel, melyre az értelmi és anyagi súly, a magyarság kulturális fölénye és politikai hatalma, kohézió gyanánt hat. Ez a folyamat a harmincas évek óta, az abszolutizmustól okozott megszakítással, egyenes irányban tartott egészen a régi Magyarorszáig felbomlásáig, a trianoni határok tényleges felállításáig. Hatalmas lendületet adott neki a gazdasági élet industrializálódása, s ezzel kapcsolatban a kapitalizmus, mely emberek ezreit és százezreit szórta szét százados lakóhelyeikről és gyűjté egybe a városokban, ipari és kereskedelmi központokban. Mióta 67-ben beligazgatásunk végre felszabadult az évszázados bécsi felügyelet alól, az ipari és kereskedelmi élet is magyar színezetet nyert s a nagy gyár- és ipartelepek szinte gyűjtőivé lőnek a nem-magyar vidékek falusi lakosságának, mely aztán városokba költözve, a nemzettestnek valóságban is, nemcsak jogi fikcióban, tagjává avatott.

Tovább nem kísérjük a fejlődést. Az ismertetett tényezők, köztük a leghatalmasabb, a liberális nacionalizmus, megsokszorozták a magyarság számát, fajilag pedig — s ez az érem másik oldala, mely most kizárólag érdekel bennünket, a legutolsó csöpp vért, ami még itt-ott tisztán és vegyítetlenül úszkált az erekben, azt is megsemmisíték, felismerhetetlenségig összekeverve idegen elemekkel. Ezt nem szemrehányásként, nem sajnálkozálag, de nem is lelkes dicsérettel mondom. Céлом most nem volt egyéb, mint a tényleges viszonyok felfedése, a valóság megmutatása. A valóság pedig az, hogy a magyar népfajnak századok folyamán úgyszólván végtelenül meggyöngült faji egyénisége a múlt század harmincas évei óta végkép feloszlott; oly óriási vérkeveredés ment végbe a nemzet erősítésének lelkes devizája alatt. Az országban élő összes népfajok: németek, szlávok, zsidók, oláhok vére bő sugarakban vezetett át a magyar szervezetbe és ott a rendes vérkeringés útjára lépve még olyan területek faji összetételét is befolyásolta, melyek az utolsó századok egyik vagy másik faji változásától érintetlenül maradtak. Aki tehát manapság vérbeli alkatára hivatkozva a régi magyar fajtának adja ki magát, az vagy nem ismeri a saját származásrendjét sem, vagy pedig jóhiszeműségében kell kételkednünk. Nem is szólva arról, hogy a mai faji kevertség közepett, ha volna is egy tiszta fajiságú ember, ez a faji elvek és kapesok helyreállítását nem több remény-

nyel követelhetné, mint aminővel Don Quixote ment neki a szélmalomnak. Kevert faj többé vissza nem tisztázható, amint hogy megtörtént dolog nem tehető meg nem törtéنتé.

* * *

A régi magyar faj nincs többé, a mai magyarság, úgy mint közvetlen elődjei is, fajilag atomizált, meghatározhatatlan egyéniség. De az a szomorú történet, melyet a magyar faj évezredes keveredéséről az imént mondtunk el, mégis nyújt tanulságot arra nézve, hol keressük a magyarság specifikus egyéniségét, azt, ami magyarrá teszi és elválasztja a többiektől. A magyar faji egyéniség ma csak tisztára történeti, de mint ilyen, annyira jellegzetes múlttal bír, hogy képe állandó és élesen kirajzolható. A most említett események, az ugor-hún keveredéstől kezdve a liberális korszak mechanisztikus hatásáig, mindnyájan erős nyomokat hagytak a magyarság népi egyéniségén, s mindezen nyomok, évszázadok folyamán külön és ellentétes erőktől létrehozva, ma leolvashatók az élő nemzedék arculatján. Ezt az írást elolvasni és arcképünk vonásait összegyűjteni felülmúlná erőimet, s azonkívül, a *saját* arckép lerajzolásáról lévén szó, kiesnék a tudományos kutatás kereteiből. Nem is szólva arról, hogy saját vonásainkat hangulatunk és temperamentumunk adottságain át látjuk kedvezően vagy fekete pesszimizmussal, s a mai időkben valószínű, hogy a kép fekete, vagy „grau in grau“ lenne. Inkább csak a figyelmet szeretném felhívni néhány vonásra, mely a fenti történeti áttekintésből teljes bizonyossággal következtethető ki.

Egyik a magyar népfajnak faji közömbössége, mely egyedül tette lehetővé, hogy a faj évezreden át soha nyugalomhoz ne jusson, hanem egyik változástól ki, másikba be a keveredés legkülönbözőbb eseteit átélje, végigszenvedje. Itt nem arról a faji közömbösségről beszélünk, melynek ellentéte található meg magyar falvakban, hol a falu legényei szomszédból nem házasodnak, vagy ahol a felvég és alvég közt nincs meg a *connubium*. Ez általános földművelő sajátság, minden parasztnépnél megfigyelhető. A minket érdeklő tény abban áll, hogy fajiságunk (történeti értelemben véve a szót) nem tudatos és az idegennel szemben hallgat, nem szól, szabad teret enged egyéb, hatalmas érzéseknek és érdekeknek. Rendesen a politikai érdek lesz erősebb és dirigálja az akaratot és tevékenységet. Antipátiánk bizonyos kellemetlen, sőt gonosz szomszédok iránt nem a faji különbségből származik, nem a magyar történet és magyar kultúra dacos ellenszegülése, öntudatunk küszöbe alatt, *ezek* ellen, akiknek európai múltja és műveltsége a mienkhez képest oly alacsonyrangú, hogy mai felemelkedésüket joggal illetlennek, megokolatlannak tarthatjuk. Nem, történeti fajiságunk hallgat, politikai érzékünk beszél, s tartja a filippikát az ország szétrombolói, ősi örökségünk széthordói ellen. Amiből következik, hogyha a politikai érdek ellanyhulna, s más megoldások merülnének fel, mi is eltemetnők a csatabárdot és a békével megnyilna egy újabb hatalmas vérkeveredés lehetősége, az alacsonyrangú idegennel. Lehet, hogy ezt a faji közömbösséget a folytonos kereszteződés fejlesztette ki, s eredete talán a legelső keveredésig, az ugor-hún házasságig kísérhető vissza. Annyi bizonyos, hogy erős faji érzésű néppel szemben, minő a cseh és zsidó, ez a tulajdonságunk kezdettől fogva megnehezíti helyzetünket, kifelé, könnyűvé téve az idegenhez alkalmazkodásunkat, s egyúttal befelé is, egymás közti viszonylatainkban. Összehasonlítva a két említett nép saját fajiságán

belüli, belső életét a magyarokéval, nálunk sokkal ritkább, szinte fehér-hollószzerű az eset, mikor a magyart azért pártoljuk, mert magyar, holott ez a másik kettőnél állandóan tapasztalható következménye a faji összetartozás erősebb érzésének.

Egy másik általános, mindnyájunkra jellemző tulajdonságunk az utóbbi századok szüleménye. Nevezhetjük a realitás iránti érzék hiányának, s mindenestre könnyebb negative meghatározni, mint tartalmát pozítive körülírni. Bizonyos hajlandóság ez a fictióhoz, elképzelt dolgokban szívesen időzés akkor, mikor a reális élet, a valóság erős munkát, komoly elszánást és következetességet kívánna tőlünk. Nevezhetnők közjogi gondolkodásnak is, mely formákat kíván és formákkal megelégszik, nehogy a hiányzó tartalom felkeltse önelégedetlenségét és feldúlja mesterségesen létesített nyugalmát. Kezdetei ez érzésnek semmiképp nem nyúlnak vissza a középkorba, amikor még a magyar politikában élénk reális érzéket, több természetességet, a valóság változásaira gyorsabb reagálást találunk, semmint a XVI. század óta. A rendiség kialakulása után a Habsburguralom megszilárdulásával állami és nemzeti függetlenségünk *tényleg* eltűnt, s az önrendelkezés hiányát akkor kezdtük közjogi formulákkal, üresen kongó törvényekkel leplezni és nyugalmunk biztosítására, a realitás, a kellemetlen valóság távoltartására magunkat illuziókkal és formákkal körülvenni. Ennyiben tehát ez a tulajdonságunk történeti egyéniségünknek egyik fegfialabb, de igen erős növésű hajtása; az utóbbi évszázad és legutolsó évtized összes politikai tévedései, úgy belügyeinkben mint a nemzetiségekkel és külhatalmakkal szemben, szinte kivétel nélkül visszavezethetők erre az egy sajátságunkra, melynek életereje igen nagy; realiztikus kezdeményeket képes csirájukban megsemmisíteni, s nincs kizárva, hogy gyökerei ősi faji diszpozíciókba nyúlnak vissza.

Népfajunk erkölesi képére itt nem térhetek ki, annak egyes vonásait mindenkorra megállapította Széchenyi István, kinek erre vonatkozó nyilatkozatait korábban összegyűjtöttem és kiadtam. Erkölesi tulajdonok konstatálásánál nem elég történeti munkát végezni, mivel a történeti kútfők ellentmondanak egymásnak és tanúságukat nehéz értékelni. Csak egy példát említek: a napoleoni háborúk alatt a nemzet igazi vezérei, az írók, egymásközi levelezésükben állandóan aggódnak, nehogy besorozzák őket és szolgálniok kelljen fegyverrel a nemesi felkelésben. Nem egy, egész csomó adatunk van erre; kérdezősködnek, hogyan lehetne ezt elkerülni és nagy az öröm annál, aki már túl van a fegyverviselés korhatárán. Már most ezekből az adatokból, melyek a magyarság legjobbaitól származnak, joggal lehetne megtámadni azt az általános felfogást, mintha a magyar bátor, harcias népfaj volna. Ez azonban mégis hiba és mi több: módszerbeli tévedés volna, mert a történeti adatok, körülhatárolt és korlátolt mivoltukban, csak egyes eseteket, embereket, foglalkozási ágakat és rendeket jellemeznek, s belőlük nehéz a népfajt illető sajátságokat kiválasztani. A jelen esetben a fegyverviseléstől irtózást eléggé megmagyarázza az íróknak racionalisztikus nevelése, továbbá az inszurrekcióknak elterjedt rossz híre: európai gondolkodású ember nem vágyódhatott résztvenni e rosszul felszerelt, fegyelmezetlen tömegek hadi mozdulataiban, melyeket a hadvezetőség úgysis csak ágyútölteléknek tekintett. Ilyen morális kérdésekben a történeti adatokkal szemben az intuíciónak van igaza akkor, mikor népfajunknak, a szomszédokkal összehasonlítva, harcias erényeket tulajdonít.

Altalában véve óvakodnunk kell a morális fajkép megállapításánál túlságos részletezéstől. A történetileg kifejlődött magyarság, mint a többi európai nép is, a rendi kor évszázadai alatt annyira tagolódott, s fajilag is oly különböző vérkeveredésen ment át, hogy az egyes osztályok közti eltérések a részletekbe menő vizsgálatot illuzóriussá teszik. Főuri osztályunk az óriási német, francia, angol, olasz keveredés folytán morális fajképében közelebb áll nyugati rangtársaihoz, mint a magyar közép- és parasztosztályhoz. Viszont gazdatársadalmunkat az évszázados földművelő foglalkozás, évszázados jobbágyi sors és lassan, nehezen terjedő művelődés teszi bizonyos mértékig homogénné a többi nemzetek parasztosztályával. A történeti kutatás itt többnyire csak negativumokat tud szolgáltatni: egy-egy tulajdonságról kimutathatja, hogy *nem* faji eredetű, nem általános nemzeti tulajdon; aminek azonban szintén meglehet a maga értéke. Így például a tiszai és dunántúli magyar közt levő eltérések csak részben magyarázhatók különböző faji keveredésből: a dunántúliban több a germán és szláv, a tiszaiában a török, rác, oláh vér (hajdúk!); emellett azonban a specifikus történeti fejlődés is alakítólag hatott gondolkodás módjukra. A dunántúli magyar, Ausztriához közel, katolikus királyságban, főuri nagybirtokokon sokkal inkább alá volt vetve a feudalizmus rendszerező, diszciplínáló hatásának, mint a korlátlanabban, ily nevelés nélkül élő tiszai. Viszont ennek gondolkodását protestáns vallásán át a racionalizmus hatotta át, aminek nyomait a dunántúli magyarban alig találhatjuk.

Befejezésül még néhány következményére legyen szabad rámutatnunk azon ténynek, hogy a magyar népfaj immár nem tiszta, természettudományi, hanem történeti képződmény. Tiszta fajú embercsoportba lehetlenség beolvadni: az újonnan jött mindenkor különböző marad a többitől, mivel az elmúlt dolgokon nem lehet változtatni, nemzetségrendjét, családi múltját nem asszimilálhatja senkisé. Másként áll a dolog a vegyes fajtájú európai népeknél: melyeknél a faji atomizálás óta valószínűnek tartjuk, hogy a csatlakozni készülő idegen, maga is kevert fajú lévén, rokon-tulajdonokkal, legalább is rokon diszpozíciókkal rendelkezik és így könnyen asszimilálódhatik. Mindamellett az asszimilálás lehetősége és tempója esetről-esetre különbözni fog. A történeti népfajjegyzés ismerete alapján senki sem fogja többé lehetőnek tartani, hogy egyszerű névváltoztatás, vagy a nyelvnek még oly tökéletes elsajátítása is elegendő volna az asszimilációhoz. Fontos itt az, hogy a vérkeveredés során minő fajok kereszteződéséből állott elő az illető, mert ha ennek származásrendjén olyan népek és fajok találhatók, melyeknek vére nincs meg abban az embercsoportban, hova csatlakozni készül, így az asszimiláció nehéz, esetleg kilátástalan kezdemény. Néger nem lehet magyarrá vagy németté tenni; mediterrán és germán keverékű angolt vagy bretagneit is nehezebb, mint csehet vagy németet vagy tótot, kik többé-kevésbé a magyaréhoz hasonló keveredési folyamat szülőttei. Minél eltérőbb a vérvegyülék, annál nehezebb az asszimiláció és annál több nemzedékre van szükség, hogy biztos eredmény, visszaesések nélkül jöjjön létre. De igazi asszimilációhoz semmi esetre sem elegendő egyetlen nemzedék: a történetadta népfaji összefüggésbe egyetlen ember, kinek összes szellemi és testi előzményei idegen közösségekben gyökereznek, saját rövid élete alatt nem képes beilleszkedni; az ilyen, legjobb akarata mellett is, csak utánczó, nem pedig alkotó szerepet játszhat, szerény hatáskörben végrehajtja a nemzeti munkát, melyek a népfajban erősen

gyökeret vert egyének bíznak rája, de nem *rendelkezhetik*, nem gondolkozhat a népi összefüggés, az egész embercsoport javára, vagy nevében. Olyan esetekben, midőn generációk keveredése nélkül, elégtelenül asszimilált tömegek veszik át egy-egy embercsoport vezetését, ott joggal beszélünk idegen uralomról, s ennek hatásaként esetleg a történeti összetétel megváltozásáról. Ilyen volt többek közt az angolszász fajnak a normann lovagoktól leigázása. Kisebb mértékben, a nemzeti élet egyes területein gyakran mutatkozik ilyen elidegenedés, amikor bizonyos nemzeti területek csak névleg maradnak meg a közösségben, tényleg pedig idegen összefüggésbe kerülve idegen szellemet táplálnak. Így a rómaiaknál az irodalom elgörögösítése, a vallás szíriaivá tétele, a középkor egyes országaiban a pénzügyeknek elolaszosítása, manapság a hírlapirodalom, színház és irodalom elszidósodása. Itt külön kérdés tárgyát képezheti, hasznos-e az illető népre az idegen befolyás, szüksége van-e illetően keveredésre; minket itt most csak az érdekel, hogy az ily elidegenülés a nemzeti kultúrterületeknek, — mióta a liberális nacionalizmus a föntvázolt módon nagyszerűen megszervezte a külső asszimilációt, az *egyetlen* nemzedéken át tartó átalakulást, — nem ritka többé, gyakran egészen észrevétlenül történik és az illető népfaj csak akkor vesz róla tudomást, mikor a dolog megtörtént. A XIX. század folyamán oly nagy tömeg idegen vér szűrődött át a nemzettestbe, hogy ennek következményei előre ki nem számíthatók többé. Napjainkban, köztudomás szerint sok az olyan, főként német eredetű magyar, ki a faji egyéniség hangsúlyozásánál előtérben áll; ez a jelenség, egyéb okok mellett, abból is magyarázható, hogy a németben, bár elég könnyen asszimilálódik, megvan bizonyos erősebb faji érzék, az összetartozás öntudatlan érzése, mely most az asszimilált német-magyarokban új közösségük érdekében működik és pedig sokkal erősebben, mint a fajilag indifferensebb magyarságban.

Minden beolvadt elem magával viszi az új közösségbe saját lelki diszpozícióit, s ezek még oly tökéletes asszimiláció után is kiütköznek egy-egy későbbi nemzedékben. Ezért lehet a faji keveredést, amint ez az utóbbi században végbement, szerencsejátéknak nevezni: az illető népfaj vesztethet is, nyerhet is rajta, s amíg a keveredést a véletlenre bízza és faji öntudat nélkül autarkijáról lemondva engedí végbemenni, addig nem is tudhatja, javára, vagy kárára fog-e az szolgálni. A fajt lehet rontani, de lehet javítani is; ez a nagy tanulság, melyet a mostani fajok történeti nivoltából meríthetünk. A leromlás megakadályozása, a javítás végrehajtása és módzatainak kiválasztása elsősorban éles, illuzióktól és hazugságoktól el nem homályosult szemet kíván, saját nemzeti egyéniségünk pontos ismeretét, hogy benne a kártékony tulajdonokat megjavíthassuk, az ártalmas anyagokat eltávolíthatassuk, de ami nemes és tiszta örökség, ahhoz annál inkább ragaszkodjunk és idegenért, legyen az még oly csábító, fel ne áldozzuk. Politikai jövőnk és nemzeti kultúránk sorsa egyképen összefügg azon titokzatos, ősidők homályába vesző szálakkal, melyeknek nehezen kibogozható gomolyagját faji kérdésnek nevezzük. Legelső feladatunk az volna, hogy faji egyéniségünket, legyen az jó vagy rossz, közönségesen öntudatossá tegyük, mert ha ez bármily csekély mértékben sikerülne is, ettől remélhetnénk nem az idegen gyűlöletét, hanem, mi sokkal fontosabb és égető szükség fajtánkra, magyar testvéreink egymás szeretetét azért, mert magyarok. Évszázadok óta elveszett nagy nemzeti javunk megtalálásáról van szó, talán megéri a fáradságot.

Szekfü Gyula.